

Міністерство охорони здоров'я України
Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»

Кафедра внутрішньої медицини № 3 з фтизіатрією

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи

В.М.Бобирьов

“ 09 ” 09 20 14 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВНУТРІШНЯ МЕДИЦИНА
(В ТОМУ ЧИСЛІ ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ ТА
ЕПІДЕМІОЛОГІЯ)

підготовки _____ Спеціаліст _____
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму _____ 1201 Медицина _____
(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальності _____ 7.12010005_стоматологія _____
(шифр і назва спеціальності)

Полтава – 20__ рік

Робоча програма з **ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ**
(**В ТОМУ ЧИСЛІ ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ ТА ЕПІДЕМІОЛОГІЯ**)

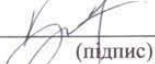
для студентів які навчаються за напрямом підготовки 1201 Медицина, за спеціальністю 7.12010005 стоматологія.

„30” серпня 2017р.

Розробники: проф. Кайдашев І.П., доценти Борзих О.А., Дігтяр Н.І., Герасименко Н.Д., Лавренко А.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри внутрішньої медицини № 3 з фтизіатрією

Протокол від „30” серпня 2017р. № 1

Завідувач кафедри доц. Борзих О.А.
(підпис) (ініціали та прізвище)

„30” серпня 2017р.

Схвалено цикловою методичною комісією соціально-економічні дисципліни, іноземні та українська мови, фізичне виховання та кредитно-трансферна система організації навчання”

Протокол від „31” серпня 2017р. № 1

Голова О. М. Беляєва
(підпис) (ініціали та прізвище)

Секретар К. С. Чуприна
(підпис) (ініціали та прізвище)

ВСТУП

- Робоча навчальна програма вивчення навчальної дисципліни “Внутрішня медицина” складена відповідно до типової навчальної програми з дисципліни (2017 рік) та відповідно до освітньо-професійної програми (ОПП) та освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) підготовки фахівців на пряму 1011 «Медицина», за спеціальністю 7.110106 «Стоматологія», освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст», затверджених наказом МОН України від 28.07.2003 р. №504;
- навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» кваліфікації «Лікар-стоматолог» у вищих навчальних закладах МОЗ України за спеціальністю 7.12010005 «Стоматологія» затвердженого МОЗ України 24.03.2015 р.;
- з урахуванням «Інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу», затвердженої МОЗ України 15.04.2014 р.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: навчити студентів сприймати організм людини як єдине ціле, висвітлити взаємозв'язок патології ротової порожнини та внутрішніх органів, виробити навички швидкого обстеження і надання невідкладної допомоги хворим на догоспітальному етапі та в надзвичайних ситуаціях. Адже ротова порожнина тісно пов'язана з різними органами і системами. При деяких захворюваннях внутрішніх органів перші симптоми дуже часто виявляються саме на слизовій оболонці ротової порожнини, що спонукає хворого звертатись до лікаря-стоматолога. Крім того, в практиці роботи лікаря-стоматолога можливе виникнення тих чи інших невідкладних станів, обумовлених патологією внутрішніх органів, і тактика, яку обере лікар-стоматолог, може стати вирішальним фактором життя та здоров'я хворого.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення основ внутрішньої медицини має першочергове значення для підготовки лікарів усіх спеціальностей. Викладання внутрішніх хвороб повинно інтегрувати знання, здобуті на кафедрах медико-біологічного профілю (анатомія, фізіологія, біохімія) в навички семіотичного мислення.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів і змістових модулів:

Модуль 1 (III курс). Основи внутрішньої медицини (хвороби органів дихання, хвороби органів кровообігу, ревматичні хвороби, хвороби органів травлення)

Змістові модулі:

1. Хвороби органів дихання
2. Хвороби органів кровообігу
3. Ревматичні хвороби
4. Хвороби органів травлення

Модуль 2 (IV курс). Основи внутрішньої медицини (написання та захист історії хвороби, хвороби органів сечоутворення та сечовиділення, хвороби ендокринної си-

стеми та обміну речовин, хвороби органів кровотворення, алергічні хвороби)

Змістові модулі:

5. Написання, захист історії хвороби
6. Хвороби органів сечоутворення та сечовиділення
7. Хвороби ендокринної системи, та обміну речовин
8. Хвороби органів кровотворення. Захворювання імунної системи в практиці стоматолога. Алергічні хвороби. Вторинний імунодефіцит.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Внутрішня медицина” є необхідність лікарів стоматологів вміти розпізнавати за зовнішніми ознаками та даними анамнезу найбільш поширені внутрішні хвороби та їх ускладнення, які загрожують життю пацієнтів, та знати тактику лікаря - стоматолога по відношенню до хворих із соматичною патологією; вміти оцінювати значення соматичної патології для виникнення та перебігу хвороб органів ротової порожнини та роль патології органів ротової порожнини в розвитку соматичних захворювань.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Внутрішня медицина” є:

- оволодіти методами діагностики патології внутрішніх органів за синдромним та нозологічним принципами;
- оволодіти принципами формулювання клінічного діагнозу захворювань, які потребують особливої тактики лікаря-стоматолога;
- оволодіти методами надання невідкладної лікарської допомоги при станах, що загрожують життю та здоров'ю хворих згідно переліку, наведеному в освітньо-професійній програмі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- найбільш поширені внутрішні хвороби та їх ускладнення, які загрожують життю пацієнтів;
- знати тактику лікаря-стоматолога по відношенню до хворих із соматичною патологією;
- основи законодавства та основні директивні документи про охорону здоров'я.

вміти:

- визначити попередній клінічний діагноз соматичних захворювань та виділити захворювання, що потребують особливої тактики ведення пацієнта;
- призначити лікування при соматичних захворюваннях, надати необхідну невідкладну допомогу та виділити захворювання, що потребують особливої тактики ведення пацієнта;
- оцінювати вплив стоматологічної патології та захворювань зубощелепної системи на виникнення і перебіг хвороб внутрішніх органів;
- визначитись у ролі та місці лікаря-стоматолога в профілактиці внутрішніх хвороб та їх ускладнень.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 190 годин, 6.3 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1. Основи внутрішньої медицини (хвороби органів дихання, хвороби органів кровообігу, ревматичні хвороби, хвороби органів травлення.)

Змістовий модуль 1. Хвороби органів дихання.

Тема 1. Бронхіальна астма. Етіологія. Патогенез. Клініка, діагностика.

Визначення. Етіологія, особливості патогенезу. Класифікація за важкістю та перебігом. Клінічні прояви і зміни даних інструментальних методів дослідження в залежності від ступеня тяжкості. Диференційний діагноз. Ускладнення. Критерії ступенів тяжкості бронхіальної астми.

Тема 2. Бронхіальна астма. Сучасне лікування. Стоматологічні аспекти.

Лікування залежно від ступеня тяжкості. Невідкладна допомога при нападі бронхіальної астми. Значення санації ротової порожнини для первинної та вторинної профілактики бронхіальної астми. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 3. ХОЗЛ. Емфізема легень. Етіологія. Патогенез. Клініка. Лікування.

Визначення. Значення паління, екологічних, професійних факторів та інфекції у розвитку хронічного бронхіту та емфіземи легень. Класифікація. Клінічні прояви, зміни даних додаткових інструментальних методів дослідження залежно від стадії (ступеня тяжкості). Диференційний діагноз. Ускладнення. Лікування залежно від ступеня тяжкості. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 4. Пневмонії. Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Лікування.

Пневмонії. Визначення. Найбільш розповсюджені етіологічні фактори. Класифікація. Клінічні прояви та їх особливості при негоспітальній, нозокоміальній, аспіраційній пневмонії та пневмонії у осіб з тяжкими дефектами імунітету. Зміни даних інструментальних і лабораторних методів дослідження залежно від ступеня тяжкості. Диференційний діагноз. Ускладнення. Диференційоване лікування.

Значення санації ротової порожнини для первинної та вторинної профілактики. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 5. Легенева недостатність. Етіологія. Патогенез. Клініка. Лікування.

Визначення. Класифікація. Причини виникнення. Особливості клінічного перебігу різних форм. Діагностика, роль дослідження функції зовнішнього дихання. Ди-

ференційний діагноз. Лікувальна тактика. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 6. Плевральний синдром.

Визначення. Етіологічні фактори. Класифікація. Клінічні прояви. Зміни даних інструментальних і лабораторних методів дослідження і їх особливості залежно від форми (сухий, ексудативний) та етіології. Диференційний діагноз. Ускладнення. Показання до плевральної пункції та дренування плевральної порожнини. Лікування. Первинна і вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 7. Контроль змістового модулю №1.

Змістовий модуль 2 : Хвороби органів кровообігу.

Тема 8. Гіпертонічна хвороба.

Визначення. Поняття про нормальний артеріальний тиск та артеріальну гіпертензію. Первинна (есенціальна) артеріальна гіпертензія - гіпертонічна хвороба. Роль порушень центральних та ниркових механізмів регуляції тиску, ендотеліальної функції та інших факторів. Класифікація. Клінічні прояви та дані додаткових методів дослідження. Ураження органів - мішеней. Диференційний діагноз. Стратифікація ризику. Ускладнення. Лікування. Ускладнені та неускладнені гіпертонічні кризи, особливості лікувальної тактики. Основні антигіпертензивні препарати. Роль стоматолога у первинній та вторинній профілактиці. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 9. Симптоматичні артеріальні гіпертензії.

Визначення. Основні причини. Особливості клініки, діагностики ниркових (реноваскулярних, ренопаренхіматозних), ендокринних (синдром і хвороба Іценко-Кушинга, феохромоцитома, синдром Конна, дифузний токсичний зоб) і гемодинамічних артеріальних гіпертензій. Артеріальна гіпертензія при вагітності, метаболічних порушеннях (метаболічний синдром). Значення лабораторних і інструментальних методів для диференційної діагностики та верифікації діагнозу. Роль стоматолога в профілактиці артеріальної гіпертензії. Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 10. Атеросклероз. ІХС. Класифікація ВООЗ.

Визначення. Роль гіперліпідемій, загального та місцевого запалення, ушкодження судинної стінки і тромбоцитів у розвитку атеросклерозу. Фактори ризику.

Особливості клінічних проявів залежно від переважної локалізації (аорта, коронарні, мезентеріальні та ниркові артерії, артерії нижніх кінцівок). Значення лабораторних, променевих та інших інструментальних методів дослідження. Диференційний діагноз. Ускладнення. Загальні принципи лікування. Лікувальна тактика при різних варіантах перебігу. Первинна і вторинна профілактика. Ішемічна хвороба серця (ІХС). Визначення. Роль атеросклерозу, дестабілізації атеросклеротичної бляшки і функціональних факторів в патогенезі різних форм ІХС. Класифікація ВООЗ. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 11. Раптова зупинка кровообігу. Принципи серцево-легеневої реанімації.

Визначення. Первинна зупинка серця (раптова коронарна смерть). Фібриляція шлуночків. Асистолія. Причини. Клініка, діагностика. Техніка серцево-легеневої реанімації. Роль лікаря-стоматолога в наданні невідкладної допомоги на своєму робочому місці.

Тема 12. Стенокардії. Клінічні форми. Нестабільна стенокардія.

Визначення. Етіологія і патогенез. Класифікація. Особливості клінічного перебігу і діагностики різних варіантів стабільної стенокардії. Зубний біль як варіант стенокардії. Особливості клінічного перебігу і діагностики різних варіантів нестабільної стенокардії. Ускладнення. Принципи лікування нападів стенокардії. Первинна і вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 13. Гострий коронарний синдром.

Визначення. Роль атеросклерозу, дестабілізації атеросклеротичної бляшки і функціональних факторів в патогенезі гострого коронарного синдрому. Роль патогенетичних факторів у формуванні клінічних проявів.

Тема 14. Гострий інфаркт міокарду (ГІМ). Клініка. Діагностика. Лікування. Невідкладна допомога.

Визначення. Роль атеросклерозу, дестабілізації атеросклеротичної бляшки і функціональних факторів в патогенезі гострого інфаркту міокарду. Роль патогенетичних факторів у формуванні клінічних проявів. Класифікація. Форми в залежності від поширення некрозу міокарду: великовогнищевий, дрібновогнищевий, трансмуральний, інтрамуральний. Варіанти: ангінозний, астматичний, аритмічний, церебральний, гастралгічний, безбольовий. Особливості клінічного перебігу і діагностики гострого інфаркту міокарду. Лікувальна тактика у різні періоди гострого інфаркту міокарду. Первинна і вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 15. Гостра серцева недостатність (лівошлуночкова та правошлуночкова) та гостра судинна недостатність.

Визначення. Основні причини. Патогенез порушень центральної та периферичної гемодинаміки при різних формах (лівих та правих відділів серця). Серцева астма. Набряк легень. Тромбоемболія легеневої артерії (ТЕЛА). Клінічні прояви. Діагностика. Диференційний діагноз. Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність. Гостра судинна недостатність. Артеріальні гіпотензії. Непритомність, колапс, шок. Визначення. Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Невідкладна допомога. Первинна та вторинна профілактика. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 16. Хронічна серцева недостатність.

Визначення. Етіологія і патогенез. Класифікація. Клінічні прояви та їх особливості залежно від стадії та функціонального класу. Діагностика. Лікування. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 17. Контроль змістового модулю №2.

Змістовий модуль 3: Ревматичні хвороби.

Тема 18. Ревматична хвороба.

Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Сучасне лікування. Профілактика. Стоматологічні аспекти. Лікування з урахуванням ступеня активності. Визначення. Класифікація. Етіологія, патогенез. Роль стрептококової інфекції та імунологічної реактивності у розвитку гострої ревматичної лихоманки. Клінічна картина (кардит, поліартрит, хорея, ураження шкіри). Значення лабораторних та інструментальних методів дослідження. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Хронічна ревматична хвороба серця. Особливості перебігу. Принципи проти рецидивного лікування ревматичної хвороби. Первинна і вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 19. Інфекційний ендокардит.

Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Сучасне лікування. Ускладнення. Роль стоматолога в профілактиці. Визначення. Етіологія, патогенез. Особливості перебігу залежно від збудника. Діагностичні критерії. Значення лабораторних методів і ехокардіографічного дослідження в діагностиці. Диференційний діагноз. Ускладнення (серцева недостатність, емболії, абсцеси). Лікування. Режим антибак-

теріальної терапії. Показання до хірургічного лікування. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 20. Набуті вади серця. Мітральні вади.

Визначення. Класифікація. Мітральні вади серця - мітральна недостатність, мітральний стеноз або їх комбінація. Етіологія, патогенез. Клінічна картина. Діагностика. Лікування. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 21. Набуті вади серця. Аортальні вади.

Визначення. Класифікація. Аортальні вади серця - аортальна недостатність та аортальний стеноз (стеноз гирла аорти) або їх комбінація. Етіологія, патогенез. Клінічна картина. Діагностика. Лікування. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 22. Особливості тактики лікаря-стоматолога у пацієнтів з ревматичними захворюваннями, інфекційним ендокардитом та вадами серця.

Зміни з боку ротової порожнини при ревматичній хворобі, інфекційному ендокардиті, вадах серця. Завдання лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та оздоровленні хворих на ревматичні хвороби. Профілактична робота - санація ротової порожнини з метою лікування стрептококового оточення, колективах. Санітарно-просвітницька робота. Профілактичне лікування стоматологом хворих групи ризику з вадами серця, хворих з серцевою недостатністю.

Тема 23. Дифузні захворювання сполучної тканини. Системні васкуліти. Роль лікаря-стоматолога в профілактиці та лікуванні.

Системний червоний вовчак (СЧВ). Визначення. Етіологічні фактори та патогенез. Класифікація. Зміни з боку ротової порожнини. Клінічні прояви залежно від ураження органів та систем, активності хвороби. Значення лабораторних, у тому числі імунологічних методів дослідження. Діагностичні критерії. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Пульс-терапія. Профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Системна склеродермія (ССД) та дерматоміозит. Визначення. Етіологічні фактори, патогенез. Класифікація. Клінічна картина залежно від ураження органів та систем. Синдром Шегрена. Діагностичні критерії. Диференційний діагноз. Ускладнення. Принципи лікування. Профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Визначення. Класифікація.

Геморагічний васкуліт (пурпура Шенлейн-Геноха). Вузликовий поліартеріїт. Неспецифічний аортоартеріїт (хвороба Такаюсу). Гігантоклітинний артеріїт (хвороба

Хортон). Етіологія та патогенез. Клінічні прояви. Критерії діагностики. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 24. Контроль змістового модулю №3.

Змістовий модуль 4: Хвороби органів травлення.

Тема 25. Гастрити. . Клініка. Діагностика. Лікування. Профілактика.

Визначення, етіологія та патогенез хронічних гастритів. Роль Н.Руїогі у виникненні хронічних гастритів. Класифікація. Неатрофічний та атрофічний гастрит. Значення ендоскопічного (з морфологією) та рентгенологічного дослідження для встановлення діагнозу. Сучасні підходи до лікування різних типів хронічного гастриту. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 26. Виразкова хвороба шлунка та 12-палої кишки. Хвороби кишечника (хронічні ентерити, хронічні коліти, неспецифічний виразковий коліт). Клініка. Діагностика. Лікування. Профілактика.

Визначення. Роль Н.Руїогі, кислотно-пептичного фактору та медикаментів у виникненні пептичних виразок та їх рецидивів. Особливості перебігу Нр-позитивних та Нр-негативних виразок. Ускладнення (перфорація, пенетрація, кровотеча, порушення евакуатор-моторної функції). Значення інструментальних та лабораторних методів діагностики. Методи діагностики Нр-інфекції. Сучасна тактика ведення хворого з виразкою. Ерадикаційна терапія. Контроль ерадикації. Медикаментозна терапія Нр-негативних виразок. Показання до хірургічного лікування. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Визначення. етіологія. патогенез. Роль непереносимості компонентів їжі, ензимопатій і імунних факторів. Синдроми мальабсорбції та мальдигестії. Критерії діагностики, диференційна діагностика. Ускладнення. Диференційована терапія. Первинна та вторинна профілактика.

Синдром подразненої кишки, визначення. Римські критерії діагностики. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічні прояви різних варіантів. Діагностичні критерії та критерії виключення діагнозу. Диференційна діагностика. Лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика. Неспецифічні коліти(неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона):визначення, етіологія, патогенез. Класифікація. Особливості клінічного перебігу залежно від ступеня активності, тяжкості, фази перебігу. Критерії діагностики. Ускладнення. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність

Тема 27. Панкреатити. Холецистити. Жовчнокам'яна хвороба. Клініка. Діагностика. Лікування. Профілактика.

Панкреатит. Визначення. Значення різних етіологічних факторів у розвитку панкреатитів. Класифікація. Особливості клінічного перебігу, діагностики, диференційної діагностики залежно від форми та локалізації патологічного процесу. Ускладнення. Методи дослідження в діагностиці панкреатиту. Диференційоване лікування. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Холецистит. Визначення. Етіологія, патогенез. Значення інфекції та порушень моторики у розвитку хронічного некам'яного холециститу, холангіту та жовчнокам'яної хвороби. Особливості клінічного перебігу. Роль інструментальних методів в діагностиці. Диференційний діагноз. Ускладнення. Диференційоване лікування залежно від клінічного варіанта та наявності ускладнень. Показання до хірургічного лікування. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 28. Хронічні гепатити. Цирози печінки. Клініка. Діагностика. Лікування. Профілактика.

Хронічні гепатити. Визначення. Класифікація. Роль персистенції вірусу, медикаментозних агентів, імунних порушень та алкоголю. Методи діагностики вірусної інфекції. Аутоімунний гепатит, хронічні вірусні гепатити, медикаментозний гепатити. Алкогольна хвороба печінки. Основні клініко-біохімічні синдроми. Особливості клінічного перебігу та діагностики окремих форм. Значення морфологічних, біохімічних і радіоізотопних методів. Диференційний діагноз. Ускладнення. Особливості лікування різних форм. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Цироз печінки. Визначення. Значення вірусної інфекції, нутритивних факторів, алкоголю, токсичних речовин та імунологічних порушень. Класифікація. Особливості клінічних проявів, діагностики та диференційної діагностики різних варіантів. Печінкова недостатність та інші ускладнення. Диференційована терапія. Невідкладна терапія ускладнень. Первинна та вторинна профілактика. Зміни з боку ротової порожнини. Роль лікаря-стоматолога щодо запобігання тяжким ускладненням та надання невідкладної допомоги на своєму робочому місці. Прогноз та працездатність.

Тема 29. Контроль змістового модулю № 4.

Тема 30. Підсумковий модульний контроль модуля 1.

Модуль 2. Основи внутрішньої медицини (написання та захист історії хвороби, хвороби органів сечоутворення та сечовиділення, хвороби ендокринної системи та обміну речовин, хвороби органів кровотворення, алергічні хвороби).

Змістовий модуль 5: Написання та захист історії хвороби.

Тема 1. Розбір схеми історії хвороби. Курація – скарги, анамнез.

Історія хвороби як найважливіший інструмент лікарського дослідження хворого, науково-методичний і юридичний документ. Основні розділи історії хвороби та їх викладення. Основні і другорядні скарги хворого, значення анамнезу хворого для постановки діагнозу захворювання.

Збір скарг у конкретного хворого, виділеного для курації. Аналіз скарг та розподіл їх на основні і «другорядні». Анамнез хвороби. Динаміка виникнення та перебігу симптомів основного та супутніх захворювань із слів хворого та його амбулаторної картки.

Анамнез життя хворого. Дані про розвиток у дитинстві, проведення щеплень, перенесені захворювання. Вік та причини смерті близьких і далеких кровних родичів хворого. Шкідливі звички. Алергологічний, професійний та статевий анамнез.

Тема 2. Курація – об’єктивний огляд, попередній діагноз.

Фізичне обстеження хворого. Загальний огляд. Положення в ліжку. Стан свідомості. Вираз обличчя. Статура, конституція. Антропометричні дані. Стан шкіри і слизових оболонок. Волосся, нігті. Ожиріння, кахексія. Опорно–руховий апарат. Суглоби, набряки. Органи дихання. Огляд. Пальпація. Перкусія. Аускультация. Органи кровообігу. Огляд і пальпація судин. Огляд, пальпація, перкусія, аускультация серця. Вимірювання артеріального тиску. Органи травлення. Огляд. Стан зубощелепної системи та язика. Пальпація, перкусія, аускультация живота. Органи сечостатевої системи. Пальпація, перкусія, аускультация. Органи ендокринної системи. Огляд, пальпація. Виділення головних синдромів. Встановлення попереднього діагнозу.

Тема 3. Курація – лабораторні та інструментальні обстеження, обґрунтування клінічного діагнозу.

Складання плану лабораторних та інструментальних методів обстеження. Оцінка їх результатів та постановка клінічного діагнозу.

Тема 4. Курація – диференційний діагноз, заключний діагноз, лікування та профілактика.

Диференційний діагноз з захворюваннями, що мають подібні клінічні ознаки (не менше 4 захворювань). Формування заключного діагнозу: основний, ускладнення основного, супутні захворювання.

Немедикаментозне, медикаментозне та хірургічне лікування (в разі потреби). Існуючі стандарти лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

Тема 5. Заключний варіант історії хвороби, стоматологічні аспекти лікування; невідкладні стани, тактика стоматолога, використана література.

Основні невідкладні стани, що можуть виникнути у обстежуемого хворого. Невідкладна допомога при них. Тактика стоматолога при необхідності втручання в ротовій порожнині у обстежуемого хворого. Використана література.

Змістовий модуль 6: Хвороби органів сечоутворення та сечовиділення.

Тема 6. Гломерулонефрити. Гострий та хронічний гломерулонефрит. Нефротичний синдром. Поняття про хронічну хворобу нирок. Етіологія, патогенез. Клініка, діагностика, принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці. Основні синдроми в нефрології. Визначення та характеристика складових сечового синдрому.

Гострий та хронічний гломерулонефрит. Визначення. Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Ускладнення. Складання плану обстеження, роль рентгенологічних, інструментальних та лабораторних методів обстеження (УЗД, пієлографія, рентгенографія, КТ, загальні та біохімічні аналізи крові, сечі, аналізи сечі за Зимницьким, Нечипоренко). Невідкладна допомога при нефрогенній артеріальній гіпертензії. Значення санації ротової порожнини в профілактиці та лікуванні. Існуючі стандарти лікування. Хронічна хвороба нирок.

Тема 7. Пієлонефрити. Сечокам'яна хвороба. Етіологія, патогенез клініка, діагностика, принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці.

Пієлонефрит. Сечокам'яна хвороба. Визначення. Діагностика. Клінічні прояви, ускладнення. Диференційний діагноз сечового синдрому при гематурії, лейкоцитурії, протеїнурії. Первинна та вторинна профілактика. Роль санації вогнищ інфекції в профілактиці. Медикаментозне та немедикаментозне лікування. Існуючі стандарти лікування. Прогноз та працездатність.

Тема 8. Гостра ниркова недостатність. Хронічна ниркова недостатність. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування. Роль стоматолога в профілактиці.

Гостра та хронічна ниркова недостатність. Уремія. Визначення. Етіологія, патогенез, ураження органів та систем, їх клінічні прояви. Класифікація хронічної ниркової недостатності. Клініка та зміни лабораторних показників залежно від стадії. Уремична кома, невідкладна допомога. Лікування. Нирково-замісна терапія: гемодіаліз, трансплантація нирок.

Прогноз та працездатність. Роль лікаря-стоматолога в профілактиці загострень хвороб нирок. Зміни в ротовій порожнині. Тактика лікаря-стоматолога по відношенню до хворих та його роль в попередженні захворювань. Прогноз та працездатність.

Тема 9. Контроль змістового модулю № 6.

Тема 10. Контроль змістового модулю 5. Захист історії хвороби

Змістовий модуль 7: Хвороби ендокринної системи та обміну речовин.

Тема 11. Цукровий діабет I типу. Сучасна класифікація. Етіологія, патогенез, клініка. Національна програма «Цукровий діабет». Принципи діагностики та лікування цукрового діабету I типу. Цукровий діабет II типу. Симптоматика ЦД II типу. Принципи діагностики та лікування цукрового діабету II типу. Роль стоматолога в профілактиці та діагностиці. Особливості стоматологічної тактики.

Цукровий діабет (ЦД). Визначення. Розповсюдження, медичне та соціальне значення ЦД. Класифікація. «Прихований діабет». Етіологія і патогенез. Значення вірусної агресії та імунних порушень. Зв'язок з ожирінням, порушенням ліпідного обміну. Метаболічний синдром. Взаємозв'язок з розвитком атеросклерозу, артеріальної гіпертензії.

Інсулінорезистентність. Національна програма «Цукровий діабет». Профілактика порушень вуглеводного обміну та місце в ній лікарів-стоматологів.

Симптоматика ЦД I типу. Клінічна і лабораторна діагностика. Ступені важкості. Ускладнення, Мікроангіопатії (ретинопатія, нефросклероз), хронічна ниркова недостатність. Діабетична ступня, діабетичні гіпер- і гіпоглікемічні коми. Невідкладна допомога при гіперглікемічних і гіпоглікемічних комах. Принципи лікування ЦД I типу. Профілактика. Зміни в ротовій порожнині та особливості тактики лікаря-стоматолога при ЦД I типу. Роль стоматолога в профілактиці та діагностиці ЦД I типу.

Клінічна і лабораторна діагностика. Ступені важкості. Ускладнення, мікроангіопатії (ретинопатія, нефросклероз), хронічна ниркова недостатність. Діабетична ступня. Коми при ЦД II типу (гіперглікемічна, гіпоглікемічна, гіперсмолярна). Невідкладна допомога при комах. Профілактика. Зміни в ротовій порожнині та особливості тактики лікаря-стоматолога при ЦД II типу. Роль стоматолога в профілактиці та діагностиці ЦД II типу.

Тема 12. Захворювання щитоподібної залози. Гіпертиреоз. Гіпотиреоз. Захворювання прищитоподібних залоз. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування.

Тиреотоксикоз (дифузний токсичний зоб). Визначення, розповсюдження. Етіологія. Патогенез. Клініка: загальні, «нервові» та серцеві прояви, зміни серцево-судинної системи, метаболічних процесів. Методи діагностики. Перебіг. Ускладнення. Принципи лікування. Прогноз. Профілактика. Зміни в ротовій порожнині та роль лікаря-стоматолога в профілактиці.

Гіпотиреоз. Визначення, розповсюдження. Етіологія, патогенез, клінічні прояви, ускладнення. Діагностика. Принципи лікування. Зміни в ротовій порожнині та тактика лікаря-стоматолога.

Гіпопаратиреоз. Етіологія, патогенез, клініка: судомний синдром, напади тетанії, вегето-судинні порушення, зміни шкіри і нігтів, гіпокальцемія, гіперфосфатемія. Перебіг, діагностика. Принципи лікування. Невідкладна допомога при судомному синдромі. Зміни в ротовій порожнині.

Гіперпаратиреоз (хвороба Реклінгаузена), або генералізована фіброзно-кістозна остеопатія. Відкладення каменів у нирках, жовчному міхурі. Етіологія, патогенез, клініка, перебіг, діагностика, прогноз, принципи лікування. Вплив на стан зубощелепної системи, порушення мінерального обміну. Зміни в ротовій порожнині, тактика стоматолога.

Тема 13. Захворювання наднирників. Хвороби гіпофіза. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в профілактиці та лікуванні захворювань ендокринних органів.

Хвороби надниркових залоз. Недостатність надниркових залоз. Хвороба Аддісона. Причини, патогенез, фактори ризику. Діагностика. Ускладнення: аддісонова криза, наднирникова кома. Невідкладна допомога. Секретуючі аденоми надниркових залоз. Синдром Кушинга. Клінічні ознаки (в т.ч. з боку слизової ротової порожнини та зубощелепної системи). Первинний гіперальдостеронізм (альдостерома, синдром Кона). Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клінічні симптоми. Артеріальна гіпертензія. Невідкладна допомога при гіпертонічній кризі. Визначення альдостерону в крові та сечі Феохромоцитома. Діагностичні критерії. Визначення ва-

нілін-мигдалевої кислоти у сечі. Комп'ютерна томографія, селективна флебографія, радіоізотопне дослідження надниркових залоз.

Хвороби гіпофіза. Клінічні форми. Акромегалія. Клінічні ознаки. Діагностика. Принципи лікування. Гігантизм, нанізм. Хвороба Іценко-Кушинга. Гіпопітуїтаризм. Нецукровий діабет. Характерні ознаки. Діагностика, перебіг. Ускладнення. Принципи лікування.

Диференціально-діагностичні ознаки змін язика і слизової оболонки ротової порожнини при захворюваннях ендокринної системи та порушеннях обміну речовин.

Тема 14. Контроль змістового модулю № 7.

Змістовий модуль 8. Хвороби органів кровотворення. Захворювання імунної системи в практиці стоматолога. Алергічні хвороби. Вторинні імунodefіцити.

Тема 15. Залізодефіцитні анемії. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці. Патогномонічні симптоми в ротовій порожнині.

Визначення. Загальні прояви анемії, в тому числі і в ротовій порожнині. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Патогномонічні симптоми залізодефіцитних анемій в ротовій порожнині. Принципи лікування. Прогноз. Профілактика. Роль лікаря-стоматолога в профілактиці. Невідкладна допомога за гострої масивної крововтрати.

Мегалобластні анемії. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці. Патогномонічні симптоми в ротовій порожнині.

Визначення. Етіологія. Патогенез. Клінічні прояви мегалобластних анемій, в тому числі і в ротовій порожнині. Діагностика. Патогномонічні синдроми в ротовій порожнині. Принципи лікування. Прогноз. Профілактика. Роль стоматолога в профілактиці.

Гіпо-апластичні та гемолітичні анемії. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці. Патогномонічні симптоми в ротовій порожнині.

Визначення. Етіологія. Патогенез. Клінічні прояви анемій, в тому числі і в ротовій порожнині. Діагностика. Патогномонічні симптоми в ротовій порожнині. Принципи лікування. Прогноз. Профілактика. Роль стоматолога в профілактиці.

Тема 16. Гематоонкологічні хвороби. Гострі та хронічні мієлоїдні, лімфоїдні лейкемії та лімфоми. Етіологія. Патогенез. Перебіг. Основні синдроми. Діагностика та принципи лікування. Особливості проявів в ротовій порожнині.

Сучасні погляди на етіологію та патогенез (онко- та протоонкогени). Поняття про пухлинну трансформацію, дисемінацію та прогресію. Класифікація ВООЗ. Загальні принципи лікування (програмна цитостатична та супровідна терапія, ускладнення). Оцінка ефективності. Роль лікаря-стоматолога в діагностиці, лікуванні проявів та ускладнень терапії гематоонкологічних хвороб. Гострі лімфобластні (В та Т клітинні) та хронічні лімфоцитарні лейкемії та лімфоми. Клінічні прояви, основні синдроми. Діагностика. Перебіг. Принципи лікування. Особливості проявів в ротовій порожнині та їх лікування. Гострі мієлобластні (Мо -М₇) та хронічні мієлоцитарні лейкемії (хронічна мієлолейкемія, еритремія). Мієлодиспластичні синдроми. Пухлини з гістіоцитів та дендритичних клітин. Клінічні прояви. Ос-

новні синдроми. Діагностика. Перебіг. Диференційний діагноз. Принципи лікування. Особливості проявів в ротовій порожнині та роль лікаря-стоматолога в їх лікуванні.

Агранулоцитоз. Етіологія і патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці. Клініка імунних агранулоцитозів. Основні ознаки. Ускладнення. Поняття про цитостатичну хворобу. Клінічна і лабораторна діагностика цитопенічного синдрому і агранулоцитозу.

Тема 17. Тромбоцитопенії та тромбоцитопатії. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Особливості надання стоматологічної допомоги хворим з патологією первинного гемостазу.

Хвороби гемостазу (геморагічні хвороби). Сучасні класифікації, клінічні прояви, загальні принципи лабораторної діагностики порушень первинного, вторинного гемостазу та фібринолізу. Тромбоцитопенії та тромбоцитопатії (спадкові та набуті). Діагностика. Принципи лікування. Профілактика. Особливості надання стоматологічної допомоги хворим з патологією первинного гемостазу. Тромбоцитопенічна пурпура (хвороба Верльгофа). Діагностичні критерії. Перебіг. Ускладнення. Невідкладна допомога при кровотечі. Зміни в ротовій порожнині.

Гемофілії А, В, С. Хвороба Віллебранда. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Тактика стоматолога при втручаннях у ротовій порожнині у хворих на гемофілію.

Гемофілії (А, В, С) та інші спадкові та набуті коагулопатії. Особливості тактики лікаря-стоматолога. Хвороба Віллебранда. Клінічні прояви, перебіг гемофілій та хвороби Віллебранда, Діагноз. Прогноз. Тактика стоматолога при втручаннях у ротовій порожнині у хворих на гемофілію. Принципи лікування та профілактики кровотеч.

Геморагічний васкуліт (хвороба Шенлейн-Геноха). Вазопатії. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Профілактика і особливості зупинки кровотеч при васкулітах та вазопатіях у стоматологічній практиці. Геморагічний васкуліт (хвороба Шенлейн-Геноха). Етіологія. Патогенез. Клінічна картина. Основні форми (шкірна, суглобова, абдомінальна, ниркова) Прояви у ротовій порожнині. Принципи лікування. Вазопатії. Причини. Клінічні прояви в ротовій порожнині. Діагностика. Профілактика і особливості зупинки кровотеч при васкулітах та вазопатіях в стоматологічній практиці.

Тема 18. Анафілактичний шок, кропив'янка, ангіоневротичний набряк.

Поняття про алергози. Патогенез та типи алергічних реакцій. Алергічні реакції негайного типу. Анафілактичний шок. Гострі токсико-алергічні реакції (ГТАР); кропив'янка, набряк Квінке. Сироваткова хвороба. Етіологія. Механізм розвитку. Види і форми анафілаксії. Клініка. Перебіг. Принципи лікування. Невідкладна допомога при тяжкій і анафілактичній формах.

Вторинні імунodefіцити. Стоматологічні аспекти хвороб імунної системи.

Вторинні імунodefіцити. Визначення. Етіологія. Патогенез. Клінічні ознаки. Діагностика. Основні підходи до лікування вторинних імунodefіцитів. Стоматологічні аспекти хвороб імунної системи.

Тема 19. Контроль змістового модулю № 8.

Тема 20. Підсумковий модульний контроль модуля 2.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
	Кредити ЕСТБ	Лекції	Семінари	Практичні	СРС
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. Основи внутрішньої медицини (хвороби органів дихання, хвороби органів кровообігу, ревматичні хвороби, хвороби органів травлення)	3,5	8		60	37
Змістовий модуль 1. Хвороби органів дихання		2	“	14	8
Змістовий модуль 2. Хвороби органів кровообігу		2		20	12
Змістовий модуль 3. Ревматичні хвороби		2	“	14	8

Змістовий модуль 4. Хвороби органів травлення		2	-	12	9
Модуль 2. Основи внутрішньої медицини (написання та захист історії хвороби, хвороби органів сечоутворення та сечовиділення, хвороби ендокринної системи та обміну речовин, хвороби органів кровотворення, алергічні хвороби)	2,8	20		40	25
Змістовий модуль 5. Написання, захист історії хвороби		-	-	12	16
Змістовий модуль 6. Хвороби органів сечоутворення та сечовиділення		2	-	8	3
Змістовий модуль 7. Хвороби ендокринної системи, та обміну речовин		8		8	3
Змістовий модуль 8. Хвороби органів кровотворення. Захворювання імунної системи в практиці стоматолога. Алергічні хвороби. Вторинний імунодефіцит		10		12	3
Усього годин	190	28	-	100	62

4. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1. Основи внутрішньої медицини (хвороби органів дихання, хвороби органів кровообігу, ревматичні хвороби, хвороби органів травлення.)	
1	Хронічні обструктивні захворювання легень. Бронхіальна астма. Пневмонії. Плеврити. Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Легенева недостатність. Роль лікаря - стоматолога в профілактиці	2
2	Атеросклероз. ІХС. Класифікація ВООЗ. Стенокардії. Клінічні форми.. Гострий коронарний синдром. Гострий інфаркт міокарда. Клінічна, ЕКГ та лабораторна діагностика. Ускладнення гострого інфаркту міокарда ранні та пізні. Кардіогенний шок (рефлекторний колапс). Принципи лікування неускладненого інфаркту міокарда. Серцева недостатність гостра та хронічна. Принципи профілактики та лікування	2
3	Ревматична хвороба. Гостра ревматична лихоманка. Великі та малі ознаки ревматичної хвороби. Проти рецидивне лікування. Інфекційний ендокардит. Етіологія. Патогенез. Клінічні ознаки. Вади серця. Мітральні та аортальні вади. Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика. Роль лікаря - стоматолога в профілактиці. Особливості стоматологічної тактики. Системні васкуліти.	2
4	Хронічні гастрити. Виразкова хвороба шлунку та 12-палої кишки. Хронічні панкреатити. Хронічні холецистити. Жовчно – кам'яна хвороба. Захворювання кишківника. Гепатити і цирози. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Принципи лікування. Зміни в ротовій порожнині. Роль стоматолога в профілактиці.	2
	Усього годин	8
	Модуль 2. Основи внутрішньої медицини (написання та захист історії хвороби, хвороби органів сечоутворення та сечовиділення, хвороби ендокринної системи та обміну речовин, хвороби органів кровотворення, алергічні хвороби).	
1	Гломерулонефрити та пієлонефрити. Сечокам'яна хвороба. Гостра та хронічна ниркова недостатність. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клініка. Ускладнення. Принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	2
2	Цукровий діабет. Етіологія. Патогенез. Класифікація.	2

	Діагностика. Ускладнення. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	
3	Цукровий діабет. Принципи лікування. Зміни губо – щелепної системи та прояви на слизових оболонках.	2
4	Хвороби щитоподібних та прищитоподібних залоз. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клініка. Ускладнення. Принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	2
5	Хвороби наднирників та гіпофіза. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клініка. Ускладнення. Принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	2
6	Анемії. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клініка. Диференційна діагностика. Принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	2
7	Лейкемії та лімфоми. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клініка. Принципи лікування. Типові зміни в ротовій порожнині при агранулоцитозі та лейкеміях. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	2
8	Порушення гемостазу. Гемофілії. Тромбоцитопенії. Хвороба Віллебранда. Тромбогеморагічні синдроми. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клініка. Принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	2
9	Алергози. Анафілактичний шок. набряк Квінке. Кропивниця. Токсикоалергічні ураження шкіри та слизових оболонок. Етіологія. Патогенез. Діагностика. Клініка. Ускладнення. Принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці та профілактиці.	2
10	Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб.	2
	Усього годин	20

5. Теми семінарських занять: Навчальною програмою не передбачено.

6. Теми практичних занять (за модулями і змістовими модулями)

№/ зп	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1. Основи внутрішньої медицини (хвороби органів дихання, хвороби органів кровообігу, ревматичні хвороби, хвороби органів травлення)	

<i>Змістовний модуль 1. Хвороби органів дихання</i>		
1.	Бронхіальна астма.Етіологія.Патогенез. Клініка, діагностика	2
2.	Бронхіальна астма. Сучасне лікування.Стоматологічні аспекти	2
3.	ХОЗЛ.Емфізема легень. Етіологія.Патогенез.Клініка.Лікування	2
4.	Пневмонії.Етіологія.Патогенез.Клініка.Діагностика.Лікування.	2
5.	Легенева недостатність.Етіологія.Патогенез.Клініка.Лікування	2
6.	Плевральний синдром.	2
7.	Контроль змістового модулю №1	2
	Усього	14
<i>Змістовий модуль 2. Хвороби органів кровообігу</i>		
8.	Гіпертонічна хвороба	2
9.	Симптоматичні артеріальні гіпертензії.	2
10.	Атеросклероз. ІХС. Класифікація ВООЗ	2
11.	Раптова зупинка кровообігу. Принципи серцево-легеневої реанімації	2
12.	Стенокардії. Клінічні форми. Нестабільна стенокардія.	2
13.	Гострий коронарний синдром.	2
14.	Гострий інфаркт міокарду (ГІМ). Клініка. Діагностика. Лікування. Невідкладна допомога.	2
15.	Гостра серцева недостатність (ліво - та правошлуночкова) та гостра судинна недостатність.	2
16.	Хронічна серцева недостатність.	2
17.	Контроль змістового модулю №2	2
	Усього	20

Змістовий модуль 3. Ревматичні хвороби		
18.	Ревматична хвороба. Етіологія. Патогенез. Клініка. Ліагностика. Сучасне лікування. Профілактика. Стоматологічні аспекти.	2
19.	Інфекційний ендокардит. Етіологія. Патогенез. Клініка. Ліагностика. Сучасне лікування. Роль стоматолога в профілактиці.	2
20.	Набуті вади серця. Мітральні вади.	2
21.	Набуті вади серця. Аортальні вади.	2
22.	Особливості тактики лікаря-стоматолога у пацієнтів з ревматичними захворюваннями, інфекційним ендокардитом та вадами серця.	2
23.	Дифузні захворювання сполучної тканини. Системні васкуліти. Роль лікаря-стоматолога в профілактиці та лікуванні.	2
24.	Контроль змістового модулю №3	2
	Усього	14
Змістовний модуль 4. Хвороби органів травлення		
25.	Гастрити. Клініка. Діагностика. Лікування. Профілактика.	2
26.	Виразкова хвороба шлунка та 12-палої кишки. Хвороби кишечника (хронічні ентерити, коліти, неспецифічний виразковий коліт). Клініка. Діагностика. Лікування.	2
27.	Панкреатити. Холестити. Жовчнокам'яна хвороба. Клініка. Діагностика. Лікування.	2
28.	Хронічні гепатити. Цирози печінки. Клініка. Діагностика. Лікування.	2
29.	Контроль змістового модулю №4	2
	Усього	12
30.	Підсумковий модульний контроль. модуля I	2
	Усього	60

	Модуль 2. Основи внутрішньої медицини (написання та захист історії хвороби, хвороби органів сечоутворення та сечовиділення, хвороби ендокринної системи та обміну речовин, хвороби органів кровотворення, алергічні хвороби).	
<i>Змістовий модуль 5. Написання та захист історії хвороби</i>		
1	Розбір схеми історії хвороби. Курація – скарги, анамнез.	2
2	Курація - об'єктивний огляд, попередній діагноз	2
3	Курація - лабораторні та інструментальні методи обстеження, обґрунтування клінічного діагнозу	2
4	Купація - диференціальний діагноз, заключний діагноз, лікування та профілактика	2
5	Заключний варіант історії хвороби, стоматологічні аспекти лікування, невідкладні стани, тактика стоматолога, використана література	2
6	Контроль змістового модулю №5. Захист історії хвороби	2
	Всього	12
<i>Змістовий модуль 6. Хвороби органів сечоутворення та сечовиділення</i>		
7	Гломерулонефрити. Гострий та хронічний гломерулонефрит. Нефротичний синдром. Поняття про хронічну хворобу нирок.	2
8	Пієлонефрити. Сечокам'яна хвороба. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці.	2
9	Гостра ниркова недостатність. Хронічна ниркова недостатність. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці.	2
10	Контроль змістового модулю №6	2
	Усього	8
<i>Змістовий модуль 7. Хвороби ендокринної системи та обміну речовин</i>		
11	Цукровий діабет. Сучасна класифікація. Етіологія, патогенез, клініка. Національна програма „Цукровий діабет”. Принципи діагностики та лікування цукрового діабету 1 та 2 типу. Роль стоматолога в профілактиці та діагностиці. Особливості стоматологічної тактики.	2
12	Захворювання щитоподібної залози. Гіпертиреоз. Гіпотиреоз. Захворювання пара щитоподібних залоз. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування.	2
13	Захворювання наднирників. Хвороба гіпофіза. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Роль лікаря-стоматолога в профілактиці та лікуванні захворювань ендокринних органів.	2
14	Контроль змістового модулю № 7	2
	Усього	8

Змістовий модуль 8. Хвороби органів кровотворення. Захворювання імунної системи в практиці стоматолога. Алергічні хвороби. Вторинний імунodefі-		
15	Залізодефіцитні анемії. Мегалобластні анемії. Гіпо-, апластичні та гемолітичні анемії. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці. Патогномонічні симптоми в ротовій порожнині.	2
16	Гематоонкологічні хвороби. Сучасні погляди на етіологію та патогенез. Класифікація ВООЗ. Гострі та хронічні мієлоїдні, лімфоїдні лейкемії та лімфоми. Етіологія, патогенез. Перебіг. Основні синдроми. Діагностика та принципи лікування. Особливості проявів в ротовій порожнині. Агранулоцитоз. Етіологія. Патогенез. Клініка. Діагностика та принципи лікування. Роль стоматолога у профілактиці.	2
17	Тромбоцитопенії та тромбоцитопатії. Гемофілії А, В, С. Хвороба Віллебранда. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Тактика стоматолога при втручаннях у ротовій порожнині у хворих на гемофілію. Геморагічний васкуліт (хвороба Шенлейн-Геноха). Вазопатії. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та принципи лікування. Профілактика і особливості зупинки кровотеч при васкулітах та вазопатіях у стоматологічній практиці.	2
18	Анафілактичний шок, кропив'янка, ангіоневротичний набряк. Вторинні імунodefіцити. Стоматологічні аспекти хвороб імунної системи.	2
19	Контроль змістового модулю №8	2
	Всього	12
20	Підсумковий модульний контроль модуля 2	2
	Усього	100

7. Самостійна робота (за модулями і змістовими модулями)

№№/зп	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Основи внутрішньої медицини (хвороби органів дихання, хвороби органів кровообігу, ревматичні хвороби, хвороби органів травлення)		
1.	Підготовка до практичних занять, в тому числі заповнення сілабусу згідно переліку тем з самостійної роботи.	2
2.	Оволодіння практичними навичками згідно наведеного нижче переліку.	1
3.	Курція хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу та написання фрагменту історії хвороби	2
4.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння змістового модулю 1.	2
5.	Індивідуальна робота: -Доповідь реферату на практичному занятті -Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр -Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті. -Написання тез, статей	1
Усього		8
Змістовий модуль 2		
1.	Підготовка до практичних занять, в тому числі заповнення сілабусу згідно переліку тем з самостійної роботи	2
2.	Оволодіння практичними навичками згідно наведеного нижче переліку.	2
3.	Курція хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу та написання фрагменту історії хвороби	2
4.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння змістового модулю 2	4
5.	Індивідуальна робота: -Доповідь реферату на практичному занятті -Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр -Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті. -Написання тез, статей	2
Усього		12
Змістовий модуль 3		
1.	Підготовка до практичних занять, в тому числі заповнення сілабусу згідно переліку тем з самостійної роботи	2
2.	Оволодіння практичними навичками згідно наведеного нижче переліку.	1
3.	Курція хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу та написання фрагменту історії хвороби	2
4.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння змістового модулю 3	2
3.	Індивідуальна робота: -Доповідь реферату на практичному занятті -Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр -Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті. -Написання тез, статей	1
Усього		8

Змістовий модуль 4	
Підготовка до практичних занять, в тому числі заповнення сілабусу згідно переліку тем з самостійної роботи	2
Оволодіння практичними навичками згідно наведеного нижче переліку.	2
Курція хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу	2
Підготовка до підсумкового контролю засвоєння змістового модулю 4	2
Індивідуальна робота: -Доповідь реферату на практичному занятті -Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр -Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті. -Написання тез, статей	1
Усього	9

	Модуль 2. Основи внутрішньої медицини (написання та захист історії хвороби, хвороби органів сечовтворення та сечовиділення, хвороби ендокринної системи та обміну речовин, хвороби органів кровотворення, алергічні хвороби).	
	Змістовий модуль 1. Написання та захист історії хвороби	
1.	Підготовка до практичних занять, згідно переліку тем з самостійної роботи.	0.5
2.	Оволодіння практичними навичками згідно наведеного нижче переліку.	5
3.	Курція хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу та написанням учбової історії хвороби згідно схеми	5
4.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння змістового модулю 1.	1.5
5.	Індивідуальна робота: - створення показових розширених історій хвороби - Взаєморецензування історій хвороби - Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті	4
	Усього:	16
	Змістовий модуль 2. Хвороби органів сечовтворення та сечовиділення	
1.	Підготовка до практичних занять, в тому числі заповнення сілабусу згідно переліку тем з самостійної роботи	0.5
2.	Оволодіння практичними навичками згідно наведеного нижче переліку.	0.5
3.	Курція хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу та написання фрагменту історії хвороби	0.5

4.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння змістового модулю 2.	1
5.	Індивідуальна робота: -Доповідь реферату на практичному занятті -Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр -Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті. - Написання тез, статей Усього:	0.5 3
	<i>Змістовий модуль 3. Хвороби ендокринної системи та обміну речовин</i>	

5.	Індивідуальна робота: -Доповідь реферату на практичному занятті -Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр -Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті. -Написання тез, статей Усього:	0.5 3
	<i>Змістовий модуль 4. Хвороби органів кровотворення. Захворювання імунної системи в практиці стоматолога. Алергічні хвороби. Вторинний імунodefіцит</i>	
1.	Підготовка до практичних занять, в тому числі заповнення сілабусу згідно переліку тем з самостійної роботи.	0.5
2.	Оволодіння практичними навичками згідно наведеного нижче переліку.	0.5
3.	Курація хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу та написання фрагменту історії хвороби	0.5
4.	Підготовка до підсумкового контролю засвоєння змістового модулю 4.	1

5.	<p>Індивідуальна робота: -Доповідь реферату на практичному занятті -Доповідь на клінічних конференціях баз кафедр -Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті. -Написання тез, статей</p> <p>Усього:</p> <p>Разом:</p>	<p>0.5</p> <p>3</p> <p>25</p>
----	---	---

8. Індивідуальні завдання:

- написання рефератів на практичних заняттях;
- доповіді на клінічних конференціях баз кафедри;
- доповіді історії хвороби хворих на практичних заняттях;
- написання тез, статей.

9. Методи навчання:

Згідно класифікації методів навчання за джерелом інформації та формування умінь і навичок при викладанні внутрішньої медицини використовуються наступні методи навчання:

- вербальні (лекції, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж),
- наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація),
- практичні (виконання письмових робіт, проведення практичних занять)

Викладання внутрішньої медицини на стоматологічному факультеті проводиться на базах загальнотерапевтичних та спеціалізованих відділень клінічних лікарень. Аудиторні практичні заняття проводяться у вигляді клінічних розборів, самостійної курації хворих з написанням фрагментів історій хвороб, вирішення тестових задач, роботи у діагностичних кабінетах. Рекомендується переважно письмове виконання позааудиторної самостійної роботи. Для цього використовуються навчальні посібники (сілабуси). При вивченні внутрішньої медицини широко впроваджуються елементи навчально-дослідницької роботи студентів з проведенням підсумкових науково-практичних конференцій клініки або залучення студентів до наукового пошуку в гуртках СНТ.

Готовність студента до занять (початковий етап) перевіряється під час його відповіді на тестові завдання та шляхом перевірки сілабусу.

Основний етап практичного заняття передбачає роботу у відділенні з хворими, опанування практичними навичками, розв'язання ситуаційних завдань та роботу у відділеннях лікарні під контролем викладача. Контроль основного етапу заняття відбувається шляхом оцінювання виконання студентом практичних навичок, аналізу його участі у діяльності клінічного відділення, вміння

розв'язувати типові ситуаційні задачі та діяти у типових ситуаціях як асистент лікаря.

На заключному етапі заняття проводиться підсумок практичної діяльності студента, дається час на виконання студентом самостійної роботи після завершення аудиторної частини заняття. Для оцінювання засвоєння студентом теми йому пропонується дати відповідь на ситуаційне завдання.

Оцінка за практичне заняття являє собою суму оцінок початкового, основного та заключного етапів.

10. Методи контролю:

Педагогічний контроль — система перевірки результатів навчання і виховання студентів

Загальна мета контролю підпорядкована основному завданню — забезпечення високого теоретичного і наукового рівня навчально-виховної роботи і, отже, якісної підготовки кадрів. Конкретна мета контролю полягає у визначенні якості засвоєння навчального матеріалу, ступеня відповідності сформованих умінь і навичок цілям і завданням навчання тієї чи іншої навчальної дисципліни.

Принципи контролю: всеосяжний характер, систематичність, цілеспрямованість, об'єктивність, дієвість, єдність вимог, постійне вдосконалення всіх його форм і методів.

Усне опитування дає змогу контролювати не лише знання, а й вербальні здібності, сприяє виправленню мовленнєвих помилок. Відтворення матеріалу сприяє кращому його запам'ятовуванню, активному використанню наукових понять, що неможливо без достатнього застосування їх у мовленні.

Письмове опитування допомагає з'ясувати рівень засвоєння матеріалу, але слід виключати можливість списування і ретельно слідкувати за студентами під час цього опитування. Письмові роботи потребують досить великої кількості часу викладача для перевірки.

Невід'ємним елементом системи навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах III і IV рівнів акредитації школи є тестування як стандартизований метод оцінювання, який відповідає новим цілям і завданням вищої медичної освіти та сприяє індивідуалізації і керованості навчального процесу і покликаний забезпечити якість підготовки майбутнього лікаря.

Усі форми контролю, при вмілому їх здійсненні, супроводжуються вказівками, порадами і рекомендаціями викладача студенту. Контроль в усіх випадках дає змогу перевіряємому винести уроки з перевірки його роботи і зробити правильні висновки на майбутнє.

Практичне застосування будь-якої с форм педагогічного контролю завершується оцінками й відмітками.

Оцінювання — це один із завершальних етапів навчальної діяльності та визначення успішності навчання. Оцінка з дисципліни виставляється як середня з оцінок за модулі, на які структурована навчальна дисципліна.

Форми контролю і системи оцінювання здійснюються відповідно до вимог програми дисципліни та тимчасової інструкції про систему оцінювання навчальної діяльності студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу, затвердженій МОЗ України (2005).

Оцінка з дисципліни (Внутрішня медицина) є рейтинговою та визначається з урахуванням поточної навчальної діяльності студента та оцінок засвоєння ним передбачених програмою модулів. Оцінка за модуль визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни, оцінки за індивідуальну роботу, та оцінки за підсумковий модульний контроль (у балах).

Поточну навчальну діяльність студентів контролюють на практичних заняттях відповідно до конкретних цілей. Рекомендовані такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: тестовий контроль, розв'язування ситуаційних задач, контроль практичних навичок, зокрема: уміння правильно проводити курацію хворого, призначати та трактувати результати лабораторного та інструментального обстеження, обґрунтовувати діагноз на підставі аналізу клінічних та допоміжних методів обстеження.

Оцінювання поточної навчальної діяльності:

Вага кожної теми в межах одного модуля має бути однаковою і визначається кількістю тем в модулі. Поточне оцінювання студентів з відповідних тем проводиться за традиційною 4-бальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») з подальшою конвертацією у бали.

Оцінка «відмінно» виставляється у випадку, коли студент знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпно точні і ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності.

Оцінка «добре» виставляється за умови, коли студент знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання студент відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує всі практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка «задовільно» ставиться студентові на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Студент вирішує видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі ц простих випадках; неспроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка «незадовільно» виставляється у випадках, коли знання і вміння студента не відповідають вимогам задовільної оцінки.

Оцінювання самостійної роботи:

Оцінювання самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

11. Розподіл балів, які отримують студенти:

Конвертація оцінки за традиційною 4-бальною шкалою у багатобальну (максимум 120 балів) - конвертація сумарної оцінки поточної успішності за модуль - проводиться лише після поточного заняття, що передує підсумковому модульному контролю. Конвертація проводиться за наступним алгоритмом:

- підраховується середня оцінка студента за традиційною 4-бальною шкалою, отримана протягом поточних занять, що належать до даного модуля (з точністю до сотих бала);
- для одержання конвертованої багатобальної сумарної оцінки поточної успішності за модуль середню оцінку отриману за традиційною 4-бальною шкалою треба помножити на коефіцієнт 24. Винятком є випадок, коли середня за традиційною 4-бальною шкалою оцінка складає 2 бала. У цьому разі студент отримує 0 балів за багатобальною шкалою;
- середній бал поточної успішності розраховується на загальну кількість занять у модулі, а не на фактично відвідану студентом.

Мінімальна конвертована сума балів поточної успішності для всіх модулів усіх дисциплін усіх кафедр є єдиною і складає 72 бала.

Результат підсумкового модульного контролю оцінюється у балах (традиційна 4-бальна оцінка не виставляється). Максимальна кількість балів підсумкового модульного контролю складає 80 балів. Мінімальна кількість балів підсумкового модульного контролю, за якої контроль вважається складеним, є 50 балів. *Максимальна кількість, що присвоюється студентам при засвоєнні кожного модулю (залікового кредиту) - 200, в тому числі за поточну навчальну діяльність - 120 балів (60%), за результатами модульного підсумкового контролю - 80 балів(40%).*

12. Методичне забезпечення

- Методичні вказівки для самостійної роботи відповідно до тем практичних занять;
- Історії хвороби;
- Результати лабораторного та інструментального обстеження хворих;
- Алгоритми надання невідкладної допомоги;
- Набори-укладки для надання невідкладної допомоги;
- Мультимедійні презентації лекційного курсу кафедри.

13. Рекомендована література

Основна

1. Внутрішні хвороби. / [К.О. Бобкович, Є.І Дзісь, В.М. Жебель та ін.]; під ред. М.С. Расіна. Вінниця. - Нова Книга, 2015. – 328с. : іл..
2. Інфекційні хвороби за редакцією професора О.А. Голубовської – К.: Медицина, 2012.
3. Сучасні класифікації та стандарти лікування розповсюджених захворювань внутрішніх органів/ За ред. проф.. Ю.М. Мостового, 21- ше видання, доповнене та перероблене - Вінниця: «ДКФ», 2017. - 527 с.

Допоміжна

1. Внутрішні хвороби. / [В.М. Березов, В.М. Васильєв, Є.І. Дзісь та ін.] ; під ред. М.С. Расіна. Полтава. – ТОВ «Допомога», 2002 .- 361 с.
2. Дзяк Г.В. Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб / Г.В. Дзяк , А.М. Василенко , Т.О. Перцева ; - Дніпропетровськ: 2004. - 517с.
3. Малая Л.Т. Терапия / Малая Л.Т., Хворостинка В.Н.; - Харьков: 2005.- 500с.
4. Медицина неотложных состояний. Скорая и неотложная медицинская помощь. / [И. С. Зозуля, А.В. Вернигора, В.И. Боброва и др.] ; под ред. И.С. Зозули. - К: Медицина, 2008. - 695с.
5. Медико-профілактичні аспекти ВІЛ-інфекції та СНІДу в лікарській практиці / [Дикий Б.М., Грижак І.Г., Щербинська А.М., та ін.].- Івано-Франківськ, Вид. ДМУ, 2007.- 236 с.
6. Неотложная помощь в клинике внутренних болезней. : учебное пособие / [Кайдашев И.П., Расин М.С., Селихова Л.Г. и др.]. - Полтава. - 2009. - 31с.
7. Руководство по инфекционным болезням / под ред.Лобзина Ю.В. – СПб: „Фолиант”, 2003. – 1036 с.
8. Хворостінка В.М. Факультетська терапія / Хворостінка В.М., Моїсеєнко Т.А., Журавльова Л.В.; - Харків: Факт, 2000.- 887 с.
9. Mandell G.L. Principles and Practice of Infectious diseases / Mandell G.L., Bennet J.E., Dolin R.; Vol.2. Philadelphia PA: Elsevier, 2005. – 824 p.

14. Інформаційні ресурси

1. http://www.umsa.edu.ua/kafhome/vnutrmed3/kaf_vnutrmed_3_download.html
2. <http://studentam.net/content/view/988/27/>
3. http://www.umsa.edu.ua/kafhome/vnutrmed3/lecture/vnutrstom/vnutrishnya_meducina.pdf
4. http://www.umsa.edu.ua/kafhome/vnutrmed3/lecture/vnutrstom/vnutrishni_hvorobi_posibnik.pdf
5. <http://youalib.com/content>
6. <http://cassidy.iq-metr.ru/detektivy/osnovi-vnutrishnoyi-meditcini-tom-3-ukr-movoyu-pidruchnik-dlya-vmnz-iv-r-a-rekomendovano-moz>
7. <http://kingmed.info/media/book/1/86.pdf>
8. http://kingmed.info/download.php?book_id=4306
9. Офіційний сайт МОЗ України //www. moz.gov.ua
10. Офіційний сайт ВДНЗУ «УМСА» //www.umsa.edu.ua/
11. Centers of diseases control and prevention //www. cdc.gov

15. Форма підсумкового контролю успішності навчання: Підсумковий модульний контроль.

Поточне оцінювання. Поточний контроль здійснюється на кожному з практичних занять та під час самостійної роботи у відділеннях лікувальних заходів. Для контролю рекомендується застосовувати наступні засоби діагностики рівня підготовки студентів: контроль виконання практичних навичок, розв'язування ситуаційних задач, тест-контроль теоретичної підготовки. Поточне оцінювання студентів проводиться за традиційною 4-бальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Поточна успішність дорівнюється середньому арифметичному середніх оцінок за практичні заняття та самостійну роботу (ведення щоденника, робота у відділеннях). Бал визначається згідно таблиці:

Середній бал поточної успішності за традиційною 4-бальною шкалою	Бали за поточну успішність після конвертації середнього балу
2,00	0
2,05	49
2,10	50
2,15	52
2,20	53
2,25	54
2,30	55
2,35	56
2,40	58
2,45	59
2,50	60
2,55	61
2,60	62
2,65	64
2,70	65
2,75	66
2,80	67
2,85	69
2,90	70
2,95	71
3,00	72
3,05	73
3,10	74

3,15	75
3,20	77
3,25	78
3,30	79
3,35	80
3,40	82
3,45	83
3,50	84
3,55	85
3,60	86
3,65	87
3,70	89
3,75	90
3,80	92
3,85	93
3,90	94
3,95	95
4,00	96
4,05	97
4,10	98
4,15	99
4,20	101
4,25	102
4,30	103
4,35	104
4,40	106
4,45	107
4,50	108
4,55	109
4,60	110
4,65	111
4,70	113
4,75	114
4,80	115
4,85	116
4,90	118
4,95	119
5,00	120

Конвертація кількості балів з виробничої практики у оцінки за шкалами ECTS та 4-ри бальною (традиційною).

Кількість балів з дисципліни, яка нарахована студентам, конвертується у шкалу ECTS таким чином:

Оцінка ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% студентів
B	Наступні 25% студентів
C	Наступні 30% студентів
D	Наступні 25% студентів
E	Останні 10% студентів

Відсоток студентів визначається на виборці для студентів даного курсу в межах відповідної спеціальності.

Кількість балів з дисципліни, яка нарахована студентам, конвертується у 4-ри бальну шкалу таким чином:

Оцінка ECTS	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
A	«5»
B,C	«4»
D,E	«3»
FX, F	«2»

Оцінка з дисципліни FX,F («2») виставляється студентам, яким не зараховано хоча б один модуль з дисципліни після завершення її вивчення.

Оцінка FX («2») виставляється студентам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали підсумковий модульний контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового модульного контролю не більше 2-х (двох) разів за графіком, затвердженим ректором.

Студенти, які одержали оцінку F по завершенню вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного модуля або не набрали за поточну навчальну діяльність з модуля мінімальну кількість балів), мають право пройти повторне навчання з відповідного модуля. Рішення приймається керівництвом ВНЗ відповідно до нормативних документів, затверджених в установленому порядку.